

Bolygók

Jupiter – november – december

Megfigyelő	Rajz	Egyéb észl.	Műszer
Babcsán Gábor (Budapest)	15	I,CM	15,2 T
Berente Béla (Kocsér)	2	I,CM,SZ	25 C
Bozány Imre (Csitár)	5	I	10 T
Dán András (Budapest)	23	I,CM,F	15,2 T
Iskum József (Budapest)	2	F	10 L
Glász Gábor (Környe)	2	I	15 MC
Ladányi Tamás (Balatonfűzfő)	1	I	5 L
Papp Sándor (Kecskemét)	5	I,CM,SZ	24,4 T
Szentaskó László (Budapest)	2	I	19,5 T
Vicián Zoltán (Héhalom)	2	I	25 T

Használt rövidítések: L=refraktor, T=reflektor, C=színbecslés, CM=CM-átmenet mérés, I=intenzitásbecslés, SZ=szűrő használata, F= fotó.

Az óriásbolygó december 27-én került oppozícióba. Mivel jelenleg az ekliptika legmagasabb részén, az Ikreken tartózkodik, különösen kedvező körülmények között lehet megfigyelni, amelyet — szerencsére — jól kihasználtak az észlelők. A szimultán észlelésekből a megfigyelések zömének minőségére is hízelgő következtetéseket lehet levonni. Külön ki kell emelni Dán András észleléssorozatát, amelyet egy kitűnő, gyári optikájú 152/1524-es reflektorral készített.

A Jupiter az év utolsó két hónapjában is meghálálta az érdeklődést. A SEB eltűnésével párhuzamosan továbbra is rendkívül aktív a NEB. A Nagy Vörös Folt pedig mintha ismét régi hírére emlékeztetne.

A sávok és zónák viselkedése

SPR: 4,5 intenzitású homályos terület, Berente és Papp nagy távcsővel észlelve színét szürkésárgának írták le. Dán 23 észlelése során mindössze 5 alkalommal jegyezte fel rétegeességét: a pólus felé mindössze 0,5 intenzitással sötétebb SPC-t.

SSTB: Csupán három alkalommal jegyezték fel, mint az SPR valamivel sötétebb szegélyét (Babcsán, Papp). Egyszer egészen sötétnek bizonyult (3,5 int.), tehát erősen változó tartomány.

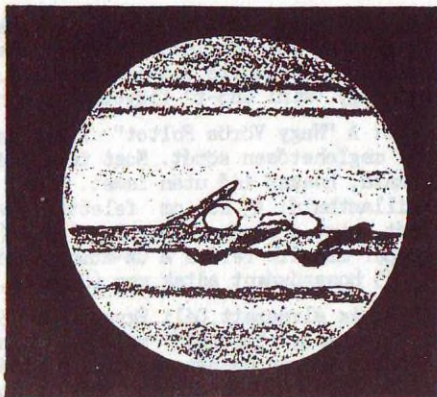
STeZ: Ez is elég nyugtalan: néha világos szegélyként látszott az SPR határán, általában nem túl feltűnő, de sokszor teljesen elveszett az SPR-ben. Intenzitása 4,4 és 7 között változott.

STB: Könnyen látható sáv volt, vörösesbarna alapszínével és 3,3 átlagintenzitással, eszerint a bolygó második legsötétebb vidéke. December 10-én CM II 210° körül egy hatalmas, sötét sávdarabot figyelt meg benne Dán. Kisebb sötét rögök gyakran előfordultak benne.

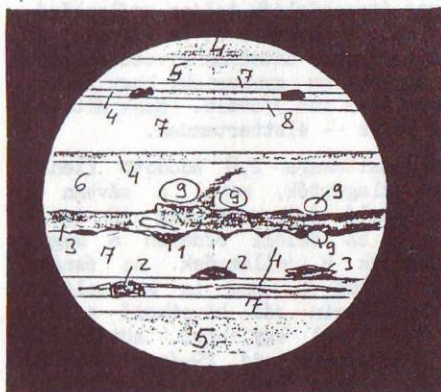
STrZ: 7,8 intenzitásával a bolygó legfényesebb területe. Berente és Papp színes rajzain világossárga színű, a sáv északi része általában kevésbé fényes, átlagintenzitása 7,2-nek adódott. E két régió között néha látszik egy

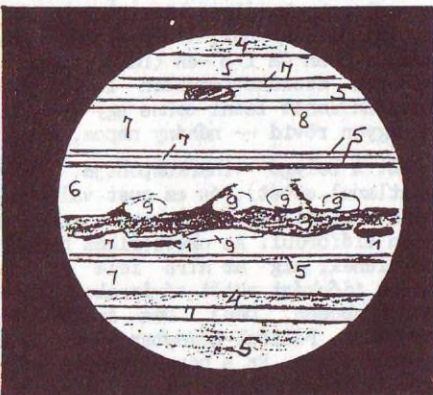
1989.nov.11. 03:40--03:58 UT CM I= 120°
154/1524 Newton, 217x (Dán)

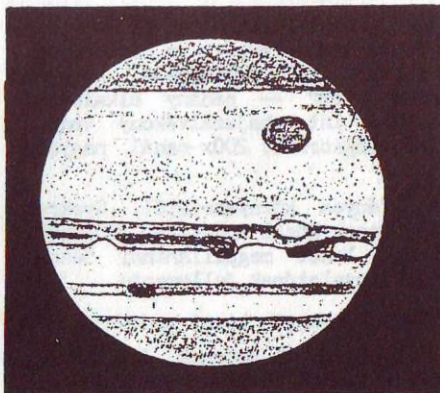
1989.nov.11. 03:45 UT
80/840 refr., 168x (Babcsán)

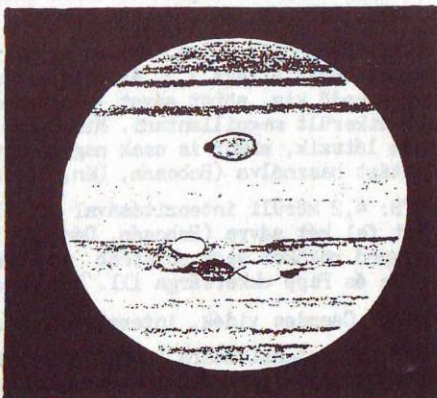
1989.dec. 8. 21:35--22:05 UT CM I= 3°
154/1524 Newton, 217x, 238x (Dán)

1989.dec.10. 20:30--20:55 UT CM I= 282°
154/1524 Newton, 217x (Dán)

1989.dec.16. 19:55 UT CM I= 120°
250/3750 Cassegrain, 150x (Berente)

1989.dec.23. 21:30 UT CM I= 139°
244/1195 Newton, 200x (Papp S.)

gyenge sáv vagy esetleg csak egy sávkezdemény. Ez a kis sáv november végén elég feltűnő volt (4 int.), míg decemberben gyakorlatilag eltűnt, és csak a hónap végén fedezhető fel ismét (6 int.). November 23-án 20^h30^m-kor (UT) Vicián egy "mini GRS-t" figyelt meg a helyén, amely éppen elhagyta a CM-et.

GRS: A "Nagy Vörös Foltot" átlagosan 3,5-nek becsülték az észlelők, tehát meglehetősen sötét. Most tehát kétségtelenül a Jupiter legfeltűnőbb alakzata, hosszú idő után ismét. 5 cm körüli objektívekkel már biztosan megpillantható! A 20 cm feletti távcsövekkel észlelők feljegyezték a színét, mint a narancsnak valamilyen (szürkés-vöröses-barnás) árnyalatát. December második felére a CM-átmenet mérések a helyzetére átlagosan CM II 27°+0⁵ hosszúságot adtak meg (Berente, Dán, Papp).

SEB: Az elveszett Déli Egyenlítői Sáv igazán rejtélyesen viselkedik. Szinte mindig "érezni" valamit a helyén, sokszor egész határozottan előtűnik, máskor csupán egy diffúz vidék, összeolvadva az EZ-vel. December első felében Dán és Berente két finom sávkoncentrációt figyelt meg a helyén. 5,5 int. körül ingadozott.

EZ: Világossárga, igen nyugtalan, 6,3 int. terület. A NEB-bel kapcsolatos oszlopok, hatalmas kivetülések át meg átszabdaltják teljes szélességében. Így például nov. 11-én (lásd a rajzokat!), november 23-án (Vicián) és december 8-án CM I 3°-on (Dán) figyelték meg benne hatalmas kivetüléseket. A NEB-bel összeköttetésben levő oválok olyannyira gyakoriak, hogy szinte állandóan lehet látni benne egy-két fényes (8—9 int.) ovált. Ezek általában nagyon rövid — néhány napos, esetleg hetes — élettartamúak.

NEB: A bolygó viharközpontja. Átlagintenzitására 2,8 adódott (tehát szokatlanul sötét), és ez most valóban egy átlagérték, mivel a sávban a fekete rögtől (1 int.) kezdve egészen a fénylő felhasadásokig (8 int.) minden előfordul. Az októberhez hasonlóan az EZ felőli oldalon a magas kivetülések, míg az NTrZ felé az alacsonyak a jellemzőek. Az északi oldalon időnként sötét sávdarabok kísérik a NEB-et, nem is kapcsolódva hozzá (Babcsán, Dán). Dán András megfigyeléseinek jól követhető a NEB dinamikája. Például november 19-én CM II 248° körül egy apró, sötét rög figyelhető meg. Ez a hónap végéig alig változik, majd 29-ére hirtelen tekintélyes nagyságúra megnő. December 3-án alakja drámaian megváltozik, majd néhány nap alatt teljesen megsemmisül. December 4-én két sötét rögből és fényes oválból álló terjedelmes komplexum figyelhető meg (CM II 20°-35°). Ez a komplexum egész december folyamán nagyjából változatlan maradt (Berente, Babcsán, Dán, Vicián, Papp).

NTrZ: Nyugodt terület, ritkán egy-egy fehér ovál élénkíti a látványát. Intenzitásának átlaga 7,3. Az októberben Vicián által megfigyelt, közepén elhelyezkedő kis, sötét sávot — alkalmasint "NTrB" — néhány alkalommal ismét sikerült megpillantani. Mindössze 5,5—6 int. hajszálvékony vonal. Ritkán látszik, ekkor is csak nagyon nyugodt légkörnél, 200x-osnál nagyobb nagyítást használva (Babcsán, Dán, Vicián).

NTB: 4,2 körüli intenzitásával jól elüt fényes környezetétől. Gyakran hasadt fel két sávra (Babcsán, Dán, Vicián), ezek közül a déli a sötétebb. Néha apró rögeket vagy sötétebb sávdarabokat lehet megpillantani benne. Berente és Papp okkersárga ill. barnássárga árnyalatúnak jellemezte.

NTEZ: Csendes vidék, intenzitásának átlaga 7, nagyon kicsi szórással.

NPR: Az intenzitására becsült értékek 3,5—5 között szórnak, úgy tűnik, hogy ez valódi változást takar. Ritkán megfigyelhető sötétebb szegélye, az NNTB, de még ritkábban jegyezték fel réteges szerkezetét. Általában monoton, unalmas terület.

BABCSÁN GÁBOR